

Az URBS Magyar Várostörténeti Évkönyv 2025. évi konferencia-felhívása

Város – környék – agglomeráció *A városok és közvetlen vonzáskörzetük*

Budapest Főváros Levéltára, az Urbs Magyar Várostörténeti Évkönyv szerkesztősége és az MTA Történettudományi Bizottságának Várostörténeti Albizottsága szervezésében 2025. november 12–13-ikán kerül megrendezésre a X. Magyar Várostörténeti Konferencia, amelynek témája: *Város – környék – agglomeráció. A városok és közvetlen vonzáskörzetük.*

Az európai városfejlődésről kialakult klasszikus kép szerint a közép- és kora újkorban a városok fizikailag, a munkamegosztás és lakóik jogállása tekintetében határozottan elkülönültek vidéküktől. A szomszédos és környékbeli településekkel kialakulhattak akár sokrétű és intenzív csere-, birtoklási, személyi stb. kapcsolatok is, de ezek nem változtatták meg a különállás határozott és egyértelmű jellegét, amelyet sok esetben városfalak, városkapuk tettek látványossá és mindenki számára azonnal érzékelhetővé. A városoknak azonban igen nagy szükségük volt a környezetükre, a szomszédos településekre, mivel mindennapi élelmiszerellátásuk, a városi iparosság felvevő piaca, és a kereskedelmi kapcsolatok napi fenntartásához szükséges interakciók azon múltak, mennyire volt intenzív a város és közvetlen környéke közötti érintkezés. A város és közvetlen agglomerációja egyben a mindennapi gazdasági és emberi kapcsolatok helyévé is vált. A városi napi és hetipiacokra érkező parasztok számára biztos felvevőpiacot jelentett a város, és a városi polgár számára állandó vevőként jelent meg a falusi ember. Nem véletlen, hogy még a 19. századi festményeken is viselet tekintetében például mennyire falusiasnak tűnnek a városban piacoló emberek és ezzel maga a város. A középkori és kora újkori városok e kapcsolatok fenntartása végett igyekeztek ezen településeket mind jobban magukhoz kötni. A szabad királyi városok földesúrként több falu birtokosai voltak, céhes szervezetük pedig uralta nem csupán a város környékét, de az attól távolabb fekvő kisebb-nagyobb településeket, falvakat, mezővárosokat, sőt nem egy esetben más szabad királyi városokat is. A város és közvetlen környezete már ekkor igen szorosan kötődött egymáshoz nem csupán a már említett csatornákon keresztül, hanem társadalmi vonatkozásaikban is, hiszen a gazdasági kapcsolatok szoros hálává szőtték az abban résztvevőket, és a városok számára legtöbbször közvetlen környezetük jelentett mindig megújuló demográfiai forrást. A városi polgárok és városlakók egykor a városi falvak jobbágyai és parasztjai közül kerültek ki, akik nem csupán menedéket nyertek ez által, de új lehetőséget arra, hogy társadalmilag, gazdaságilag és rendi szempontból is kiemelkedjenek addigi környezetükből.

A modern iparosodás korában a városok sokszor gyors ütemben kinőtték adott fizikai és közigazgatási kereteiket, a városias beépítés és infrastruktúra bővülése „átcsapott” a környékre, a városhatárok mentén olyan új települések nőttek ki, amelyek létüket teljes mértékben a város vonzásának, a városi funkciók térbeli kiterjedésének köszönhették. A régebbi múltra visszatekintő szomszédos települések arculatát, szerepét, lakosságuk összetételét, életmódját és megélhetését szintén átalakították a közeli város igényei és fejlődési folyamatai. A várossal foglalkozó tudományágak általában ehhez a korszakhoz kötik az agglomerációk kialakulását, amelyek keretei között a város és a közvetlen vonzáskörzetébe tartozó kisebb települések között annyira sokrétű, szoros és mindennapi kapcsolatok alakultak ki, hogy az agglomerációba tartozó települések fejlődését és viszonyait leginkább ebben a közigazgatási határokkal tagolt, de egy rendszerként működő urbanizált vagy urbanizálódó településeggyüttesben betöltött szerep határozta meg. Mindez számos társadalmi, igazgatási, politikai és környezeti

konfliktussal járt. Ezek következménye sok esetben az lett, hogy a városok igazgatási tekintetben is „bekebelezték” a funkcionálisan már szorosan hozzájuk kapcsolódó, vagy éppen velük összenőtt településeket. Ennek hazai viszonylatban kiemelkedő példája Nagy-Budapest – sok tekintetben máig vitatott – létrehozása, amelynek ebben az évben a 75. évfordulójáról emlékezünk meg. Hasonló folyamatok vezethettek egy „súlycsoportba” tartozó települések egyesülésével történő várossá alakuláshoz is (pl. Tatabánya létrejötte, de a budapesti agglomerációba tartozó települések történetében is többször felmerült ilyen megoldás, mint a fővároshoz csatolás alternatívája).

Lehetséges témák és vizsgálati szempontok (a teljesség igénye nélkül):

- Városperem, külterületek, közeli és távolabbi peremtelepülések.
- Intenzív, mindennapi kapcsolatok város és vidéke között.
- Gazdasági kapcsolatok a város és közvetlen környezete között.
- A premodern és modern ipar és infrastruktúra hatása a városok szűkebb vonzáskörzetére, város és környék kapcsolatára.
- A város és környéke közötti közlekedés kialakulása, fejlődése és változásai
- Városkörnyéki társadalmi szerkezet, helyi társadalmak a peremtelepüléseken, agglomerációkban.
- A vidék megjelenése a városi társadalomban.
- A városok környékének szerepe a migrációs folyamatokban.
- A városfejlesztő energiák hatása a környékbeli településekre. Önállóság, relatív zártság és peremtelepüléssé válás feszültsége.
- Városkörnyéki, peremtelepülés önkormányzatok, intézmények. Város és környéke közigazgatási kapcsolata
- A városhatárok kiterjesztése, szomszédos települések városhoz csatolása, szomszédos települések összeolvadásával történő várossá válás.
- A városkörnyéki táj és területhasználat átalakulása, környezettörténeti kérdések város és vidéke kapcsolatában.

A konferenciára olyan előadásokat várunk, amelyek a fenti kérdéseket egy város esetében vagy különböző városok összehasonlításával, a helytörténeti elbeszélésen túlmutatva, a városfejlődés folyamatában elhelyezve vizsgálják a hazai várostörténet kezdeteitől a 20. század végéig.

Kérjük, hogy előadási szándékát Mátyás Zoltán szerkesztőségi titkárnak szíveskedjen jelezni.

Elérhetősége: matyaszbp@bptarchiv.hu

Jelentkezési határidő: 2025. február 28. Jelentkezéskor kérjük, csatoljon egy 200–250 szó terjedelmű összefoglalót és egy rövid szakmai önéletrajzot. A konferenciával kapcsolatos esetleges kérdéseiket is ezen a címen várjuk.

A jelentkezőket legkésőbb 2025. április 30-ig értesítjük szinopszisa elfogadásáról, illetve ennek ellenkezőjéről.

A legjobb előadásoknak publikálási lehetőséget biztosítunk az *Urbs Magyar Várostörténeti Évkönyvben*. **A megjelentetésre szánt kéziratokat a konferencián kérjük leadni!**

A konferencia szervezőbizottsága